

Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları No: 16

ISSN 1303-5231

DİCLE ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

HAKEMLİ DERGİ

CİLT: VIII

SAYI: II

DIYARBAKIR-2006

TARİH-İ MEŞÂHİR-İ İMAMİYYE*
(İmamiyye'nin Önde Gelen Alimleri)

Ağa Radiyuddin Kazvîni

Çev. Dr. Metin BOZAN**

Takdim

Ağa Radiyuddin Muhammed b. Hasan Kazvîni (1096/1685), Safevi döneminin ünlü alimlerinden olup *Lisânu'l-Havâs* adıyla bilinen ilk Farsça ansiklopedinin temelini atan kimsedir. Bu ansiklopedinin ancak ilk cildini tamamlayabilmiştir. Bu cilt elif harfiyle yazılan “içtihad” maddesiyle bitmektedir. Ağa Radiyuddin Kazvîni, ayrıca Râfi'î'nin *et-Tedvîn* adlı eserinden esinlenerek Kazvîni alimlerinin biyografilerine dair *Ziyâfetu'l-İhvân* ismiyle bir eser daha telif etmiştir. Ahbarî ekolden olan ve Ahbariliği hocası Mevlâ Halil b. Gâzî Kazvîni'den tevarüs eden bu merhum alim, aynı zamanda matematiğe de aşina olup kible (nin tespiti) konusunda bir risale telif etmiştir. Yine felsefî bir konu olan istilzam şüphesi ile ilgili bir makalesi de bulunmaktadır.

Aşağıda sunacağımız makale, Üniversite¹ Merkez Kütüphanesinde 3514 no'lu risaleler mecmuasında yer almaktadır. Bu risalede Şia'nın birkaç asır boyunca gelip geçmiş ünlü alimleri zikredilmiştir.

Tsh. Muhammed Takî Dâniş Pejûh

* Tarih-i Meşâhir-i İmamiyye adlı bu risale Tahran Üniversitesi Mecelle-i Danişgede-i Edebiyat, Cilt 13/3, Sayı 51, yıl 1345/1966 da yayınlanmıştır. Risalenin giriş kısmı ve başlıkları Farsça, risalenin kendisi ise Arapçadır.

** D.Ü.İlahiyat Fakültesi Arş. Görv.

¹ Tahran Üniversitesi kastedilmektedir.

Ağa Radî'nin Yazdığına Göre Tarih-i Meşâhir-i 'Ulemâi İmamiyye Yedi Tabakadan Oluşmaktadır

BİRİNCİ TABAKA: GAYBET-İ KÜBRÂ'NIN BAŞLADIĞI 329/940 YILINDAN 400/1009 YILINA KADAR OLAN SÜREDE VEFAT EDENLER²

- (1.) Sa'd b. Abdillâh b. Ebî Halef el-Eş'arî el-Kummî. Onun efendimiz [Hasan]³ İbn Muhammed el-Askerî ile görüştüğü ve 299/911 veya 300/912 ya da 331/942 yılında vefat ettiği söylenir.⁴
- (2.) Muhammed b. Ya'kub el-Küleynî er-Râzî. El-Fitnetu'l-Kubrâ⁵ senesinde vefat etmiştir. Bu yıldızların saçıldığı yıl,⁶ 329/940 senesidir. Bir rivayete göre de 328/939 yılıdır.⁷
- (3.) Ali b. Hüseyin b. Musa el-Kummî (ö. 329/940). Sâduk'un babasıdır.⁸ Mukaddes (on ikinci ve son imam) tarafından (gönderilen) Rik'a ve Tevki⁹ sahibidir.¹⁰

² Alimlerin zikredilişine 329/940 yılı ile başlanması, İmâmîlerce yaşadığı varsayılan ve mehdî olarak kabul edilen on ikinci ve son imam Muhammed b. Hasan'ın Gaybet-i Kübrâ'sının yani kıyametten önce zuhur edene dek gizlenmesinin bu tarihte olması sebebiyledir. (Bkz. Nu'mânî, 174; Müfid, *İrşâd*, II, 339; Tabersi, 444; Meclisî, LI, 365)

³ Metin içindeki numaralandırmalar ve köşeli parantezler risaleyi tashih eden Muhammed Takî Dânişpijûh'e, aittir. Diğer parantezler ise okumada kolaylık olması amacıyla çeviren tarafından açılmıştır. Ayrıca çeviren, risalede zikredilen isimlerin biyografileri için Necâşî'nin *Ricâlu'n-Necâşî*, Ebû Ca'fer Tûsî'nin *el-Fihrist*, Muhammed b. Ali el-Hâirî el-Erdebilî'nin *Câmi'u'r-Ruvât*, Ebû'l-Hasan Ali b. Ubeydillâh b. Bâbeveyh er-Râzî'nin *el-Fihrist*, Allame Hillî'nin *er-Ricâl*, Ağa Buzorg-i Tahrânî, *Tabakâtu 'Alâmi's-Şia* adlı eserlerine müraccat etmiş; bulabildiklerinin tam ismini vermiş, isimlerde görülen farklılıklara veya yanlışlara referans göstererek işaret etmiştir. Yine miladi tarihlendirmeler çevirene aittir.

⁴ Ebû'l-Kasım, Fakihîr. Sikadîr. Başta Kitabü'r-Rahme, Kitabü'z-Zekat, Kitabü Makalâtî'l-İmamiyye olmak üzere pek çok kitabı vardır. Bkz. Necâşî, Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Ali b. Ahmed b. Abbâs el-Esedî el-Kûfî (450/1058), *Ricâlu'n-Necâşî*, thk. Seyyid Musa eş-Şebirî ez-Zencânî, Kum 1318, s. 177; Tûsî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Hasan (460/1067), *el-Fihrist*, Beyrut 1983, s. 105; Hillî, İbn Mutahhar, Allâme Cemâluddin Hasan b. Yusuf (726/1325), *Ricâl*, Kum 1411, s. 178; Erdebilî, Muhammed b. Ali el-Hâirî (1098/1686), *Câmi'u'r-Ruvât*, Beyrut 1983, I, 355; Tahrânî, *Tabakâtu 'Alâmi's-Şia*, Tahrân 1362, III, s. 134.

⁵ Muhtemelen Gaybet-i Kübrâ'dır. Sehven böyle yazılmış olmalıdır.

⁶ Metinde "Tenâseretu'n-Nucûm" ifadesi kullanılmaktadır.

⁷ Ebû Ca'fer Muhammed b. Ya'kub b. İshak el-Küleynî. Kendi döneminde mezhebin ileri gelen alimlerinden. Kâfî adında bir hadis kitabı tasnif etmiştir. Bkz. Necâşî, s. 377; Tûsî, s. 165; Erdebilî, II, 218-20; Tahrânî, IV, 314-15

⁸ Metinde "Vâlidu's-Sıdk" ifadesi kullanılmaktadır. Bu muhtemelen bir yazım hatası olmalıdır. Şeyh Sâduk'un babası olması hasebiyle "Sâduk'un babası" şeklinde çevirmeyi daha uygun gördük. (Çeviren)

- (4.) Muhammed b. Hümmâm b. Suheyl el-Bağdatî el-Kâtibu'l-İşkâfî (ö. 336/947).¹¹
- (5.) Haydar b. Nu'aym es-Semerkandî (ö. 340/951). et-Tel'ukberî'den hadis dinlemiştir.¹²
- (6.) Seyyid Hasan b. Hamza el-Mar'aşî (ö. 358/968).¹³
- (7.) Muhammed b. Ahmed b. Davud b. Ali el-Kummî (ö. 348/959). Kummî alimlerin şeyhidir.¹⁴
- (8.) Ahmed b. Muhammed b. Süleyman b. Hasan b. el-Cehm b. Bekr b. Emin (ö. 348/959). (on ikinci ve son imamdan kendisi hakkında) Tevkîsi vardır.¹⁵
- (9.) Ca'fer b. Muhammed b. Ca'fer b. Musa b. Kûlûye el-Kummî. el-Kuleynî'nin öğrencisi ve el-Müfid'in hocasıdır. 368/978 senesinde, başka bir rivayete göre ise 369/979'da ölmüştür.¹⁶
- (10.) Muhammed b. Ali b. Hüseyin b. Musa b. Babûye el-Kummî (ö. 381/991). es-Sadûk lakabıyla bilinir.¹⁷

⁹ Var olduğu ve gizlendiği kabul edilen on ikinci imam Sahibu'z-Zaman Muhammed el-Mehdi'den alındığı kabul edilen yazılar. (Çeviren).

¹⁰ Ebu'l-Hasan Ali b. Hüseyin b. Musa b. Bâbeveyh el-Kummî. Kummî alimlerin kendi dönemindeki lideri, Irak'a gelmiş imamın naibi Hüseyin b. Ruh ile görüşmüştür. Pek çok eseri vardır. Bkz. Necâşî, s. 261-62; Tûsî, s. 123; Erdebilî, I, 574-75.

¹¹ Ebu Ali Muhammed b. Hemmâm b. Suheyl, mezhebin ileri gelenlerindendir. Hadis ilminde önde gelen birisidir. Bkz. Tûsî, s. 171; Erdebilî, II, 212-13; Tahrânî, IV, 312-13.

¹² Haydar b. Nu'aym şeklinde bir isme rastlayamadık. Ancak Haydar b. Şuayb şeklinde kaynaklarda zikredilen kişi ile bilgileri benzeşmektedir. Şayet böyle ise Tel'ukberî'den rivayet almamış, aksine ona rivayet vermiştir. Bkz. Erdebilî, I, 288. Ayrıca bkz. Necâşî, s. 145-46.

¹³ Ebu Muhammed Hasan b. Hamza b. Ali b. Abdillâh b. Muhammed b. Hasan b. Hasan b. Ali b. Ebi Tâlib el-Mar'aşî. Bağdat'a geçmiş ve burada mezhep mensupları ile bir araya gelmiştir. Bkz. Necâşî, s. 64; Hillî, *Ricâl*, Kum 1411, s. 100; Erdebilî, I, 165; Tahrânî, IV, 86-87.

¹⁴ Ebu'l-Hasan Muhammed b. Ahmed b. Davud b. Ali. Kendi döneminde mezhebin ileri gelenlerindendir. Kum'da yaşamıştır. Fakihdir. 368/978 yılında vefat ettiği de aktarılır. Bkz. Necâşî, s. 384; Tûsî, s. 166; Hillî, s. 267; Erdebilî, II, 61; Tahrânî, IV, 236.

¹⁵ Ebu Galib er-Râzî Ahmed b. Muhammed b. Süleyman b. Hasan b. el-Cehm b. Bekr. Hz. Ebu Bekir'in soyundandır. Dönemin ileri gelenlerindendir. Sikadîr. Fakihdir. Pek çok kitabı vardır. Bkz. Tûsî, s. 59-60; Hillî, s. 67; Erdebilî, I, 68.

¹⁶ Ebu'l-Kasım, Tûsî'de ismi Ca'fer b. Muhammed b. Kûlûye şeklinde geçmektedir. Fıkıh ve hadis ilimlerinde önde gelen isimlerdendir. Sikadîr. Babası ve kardeşlerinden rivayetleri vardır. bkz. Tûsî, s. 71; Necâşî, s. 123-24; Hillî, s. 88-89; Erdebilî, I, 106-07.

¹⁷ Muhammed b. Ali b. Hüseyin b. Musa b. Babûye el-Kummî, şekli doğrudur. Ali olan babasının ismi burada sehven Ahmed olarak yazılmıştır. Horasan'ın önemli simalarındandır. 355/965 yılında el-Bağdat'a göçmüştür. Hadis ve fıkıh alanlarında mezhebin önde gelenlerindendir. Kum alimleri içinde rical bilgisi ve rivayet tahlili açısından çok ileridedir. Üç yüze yakın eseri mevcuttur. Bkz. Tûsî, s. 188-89; Necâşî, s. 389-90; Hillî, s. 248; Erdebilî, II, 154.

- (11.) Ahmed b. Muhammed b. Hüseyin b. Hasan (ö. 350/961). Dûlu'l-Kummî bibni'd-Dûl lakabıyla bilinir.¹⁸
- (12.) Ahmed b. Muhammed b. Halid el-Berkî (ö. 274/887). *er-Ricâl*'in müellifidir.¹⁹
- (13.) Hasan b. Ali Ebû Muhammed el-'Ummânî. İbn Ebi 'Akîl ismiyle bilinir.²⁰
- (14.) Muhammed b. Aî b. el-Cuneyd. İbn Cuneyd ismiyle bilinir.²¹
- (15.) Ali b. Hüseyin el-Mes'ûdî (ö. 346/957). *Murûcu'z-Zeheb*'in müellifidir.²²

İKİNCİ TABAKA: 400/1009-500/1106 YILLARI ARASINDA VEFAT EDENLER

- (16.) es-Seyyid er-Radiyuddin Muhammed el-Musevî (ö. 406/1015). *Nehcu'l-Belâğâ*'yı derleyen (kişidir).²³
- (17.) Ahmed b. Muhammed b. 'İmrân b. Musa. Ravisi Necâşî'dir.²⁴
- (18.) Ahmed b. Ali b. el-Abbas b. Nuh es-Seyrafi. Necâşî'nin hocasıdır.²⁵
- (19.) Muhammed b. Muhammed b. en-Nu'man (ö. 413/1022). el-Müfid lakabıyla bilinir.²⁶

¹⁸ Yüze yakın eseri vardır. bkz. Necâşî, s. 89; Erdebilî, I, 63.

¹⁹ Metinde ölüm tarihi olarak 368/978 verilmektedir. Ancak bu tarihi diğer imamî kaynaklar teyit etmemektedir. Muhtemelen Berki III yüzyıl imamî alimlerindenidir. Nitekim kaynaklarda onun 274/887 yılında vefat ettiği aktarılır. (Bkz. Necâşî, s. 76-77; Erdebilî, I, 63.) Ebu Ca'fer Ahmed b. Muhammed b. Halid b. Abdurrahman b. Muhammed b. Ali el-Berkî. Ailesi Zeyd b. Ali Zeynelabidin isyanının ardından Kufe'den Berk'e göçmüştür. Kendisi sika olmasına rağmen zayıf kimselerden pek çok rivayet aktarmıştır. Öyle ki bu nedenle Kum'lu alimler tarafından tenkit edilmiştir. 274 yılında vefat etmiştir. Bkz. Necâşî, s. 76-77; Hillî, s. 62-63; Erdebilî, I, 63.

²⁰ Fakih ve mütekelimdir. Rivayette sika kabul edilir. Fıkıh ve kelam alanlarında pek çok eser yazmıştır. Bkz. Tûsî, s. 229; Necâşî, s. 48; Hillî, s. 101; Erdebilî, I, 209.

²¹ 381 senesinde vefat etmiştir. (Çeviren)

²² Ebu'l-Hasan, Ali b. Hüseyin b. Ali pek çok kitabı vardır. Tûsî, s. 229; Necâşî, s. 254; Hillî, s. 186; Erdebilî, I, 574.

²³ Muhammed b. Hüseyin b. Musa b. Muhammed. 359/969 yılında doğmuştur. Şerif Murtaza'nın kardeşidir. Şairdir. Bkz. Necâşî, s. 398; Hillî, s. 270; Erdebilî, II, 101.

²⁴ Ahmed b. Muhammed b. 'İmrân b. Musa b. Cerrâh, Ebi'l-Hasan ve ibn Cündî olarak bilinir. Necâşî, onu kendi döneminin önemli hocalarından görürken; Hillî, bunun onun rivayet açısından sika biri olduğu anlamına gelmediğini söyler. Ölümü 408/1017'den önce olmalıdır. Bkz. Necâşî, s. 85; Hillî, s. 70-71; Tahrânî, V, 25.

²⁵ Ebu'l-Abbas. Basra'ya göçmüştür. Hadis ilminde sikadır. Necâşî, onu hocası ve hocalarının hocası olarak nitelemektedir. Bkz. Necâşî, s. 86-87; Hillî, s. 71; Erdebilî, I, 55; Tahrânî, V, 19-20.

- (20.) Seyyid el-Murtazâ Ali b. Hüseyin (ö. 436/1044). 'Alemlü'l-Hüdâ (olarak bilinir).²⁷
- (21.) Hasan b. Abdillâh b. İbrahim el-Gadâyîrî (ö. 411/1020). *er-Ricâl*'in müellifidir.²⁸
- (22.) Şeyh Ebu's-Salâh Necmuddin Takî el-Halebî (ö. 444/1052).²⁹
- (23.) Şeyh Ahmed en-Necâşî (ö. 450/1058). *er-Ricâl*'in müellifidir.³⁰
- (24.) Muhammed b. Hasan et-Tûsî (ö. 460/1067). *er-Ricâl* ve *el-Fihrist*'in müellifidir. Şeyhu't-Tâife (olarak bilinir).³¹
- (25.) Selâr b. Abdulaziz ed-Deylemî (ö. 473/1080).³²
- (26.) Muhammed b. Hüseyin(?) b. Hamza el-Ca'fer (ö. 463/1070). İbn Hamza olarak bilinir. el-Müfid ve Hamza'nın halefi, Şeyh Ebu Ca'fer (et-Tûsî)'in öğrencisidir.³³

²⁶ Ebu Abdullah, İbn Muallim olarak da bilinir. el-Müfid olarak tanınır. Rivayet, kelam ve fıkıh ilimlerinde şöhret bulmuştur. Kendi zamanının en bilgini ve rivayet açısından en sika olanıdır. Kendi döneminin mezhep lideridir. Yüze yakın eseri mevcuttur. 333/944 veya 338/949 yılında doğmuş, 413/1022 yılında vefat etmiştir. Şerif Murtaza ve Şeyh Tûsî gibi pek çok alimin hocasıdır. bkz. Tûsî, s. 190-91; Necâşî, s. 399-403; Erdebilî, I, 189

²⁷ Ebu'l-Kasım el-Murtaza Ali b. Hüseyin b. Musa b. Muhammed b. Musa b. İbrahim b. Musa el-Kazım. Kelam, fıkıh usulu, fıkıh, dil, gramer, edebiyat alanlarında alimdir. Bin beyitten oluşan şiiri vardır. 355/965 yılında doğmuş, 436/1044 yılında vefat etmiştir. Bkz. Tûsî, s. 129-30; Necâşî, s. 270-71; Hillî, s. 179; Erdebilî, I, 575.

²⁸ İsminin doğrusu Ebu'l-Hasan Ahmed b. Hüseyin b. Ubeydillâh b. İbrahim el-Gadâîrî'dir. Ricalinde zayıf kimseleri zikretmiştir. Bkz. Erdebilî, I, 48.

²⁹ Takî b. Necmuddin b. Ubeydillâh el-Halebi. el-Müfid ve Murtaza'nın akranıdır. Tûsî'ye kıraat yolu ile hadis aktarmıştır. Bkz. Hillî, s. 84; Erdebilî, I, 132.

³⁰ Ebu Abbas Ahmed b. Ali b. Ahmed b. Abbas b. Muhammed en-Necâşî. Ahvaz valiliğini yapmıştır. 372/982 yılında doğmuş, 450/1058 yılında vefat etmiştir. Sikadîr. Bkz. Necâşî, s. 72-73; Erdebilî, I, 54-55. Onun en önemli eseri *er-Ricâl*'idir. Eser Şii alimler hakkında değerli bilgiler aktarmaktadır. Yalnız eseri kullanırken ihtiyatlı olmak gerekmektedir. Eserde tanıttığı kişinin hayatını ve daha sonra eserlerini vermektedir. Ancak eserlerden sonra bir ilave bilgi aktarılmaktadır. İşte bu son kısımdaki bilgilerin ona ait olmama ihtimali yüksektir. Zira eserin bu kısımlarında bazen Necâşî'den sonra ölmüş kimseler hakkında bilgi aktarılmaktadır. Nitekim bunun örneğini Muhammed b. Hasan b. Hamza adlı İmamî alimin biyografisinde görmek mümkündür. Necâşî'nin 450/1058 (veya 460/1067) yılında ölmesine rağmen, eserde Muhammed b. Hasan b. Hamza'nın 463/1070 yılında ölmüş olduğu zikredilmektedir. Necâşî'nin 463/1070 yılından önce vefat ettiği şeklindeki bilgiler doğruysa bu durumda özellikle kişilerin biyografisinin son kısmında eklenen kimi bilgiler muhtemelen Necâşî'nin müstensihlerinin kaydı olmalıdır.

³¹ Ebu Ca'fer Muhammed b. Hasan b. Ali et-Tûsî. Kendi döneminde mezhep liderdir. Hadis, rical, fıkıh, usulu fıkıh, kelam, edebiyat ve daha pek çok alanda eseri vardır. Müfid'in öğrencisidir. 385/995 yılında doğmuş, 408/1017 yılında Bağdat'a göçmüş, 460/1067 yılında vefat etmiştir. Mezarı Meşhed'dedir. Bkz. Necâşî, s. 402; Hillî, s. 249-50; Erdebilî, II, 95.

³² Ebu Ali Selâr b. Abdulaziz ed-Deylemî. Edebiyat, usulu fıkıh ve fıkıh ilimlerinde tanınmış bir alimdir. el-Müfid ve Murtaza'ya kıraat yolu ile hadis aktarmıştır bkz. Hillî, s. 167; Erdebilî, I, 369

- (27.) Kâdî Abdulaziz b. Bahr(?) b. Abdulaziz b. el-Berrâc et-Tarablûsî (ö. 481/1088). el-Müfid ve el-Murtazâ'nın öğrencisidir.³⁴
- (28.) Şeyh Ebu's-Samsâm Zülfekar (b. Muhammed) b. Ma'dî'l-Hasenî el-Mervezî. Şeyh Tûsî ve el-Müfid'in öğrencisidir.³⁵
- (29.) Şeyh Abdullah b. Ömer el-'Umerî et-Tarablûsî. Kâdî'nin öğrenci ve İbn es-Salâh'ın hocasıdır.³⁶
- (30.) Şeyh Ebu Ali Fadl et-Tabersî (ö. 548/1153).³⁷ Müfessirdir.³⁸
- (31.) el-Kutbu'r-Râvendî (ö. 573 /1177).³⁹

ÜÇÜNCÜ TABAKA: 500/1106-600/1203 YILLARI ARASINDA VEFAT EDENLER

- (32.) Şeyh Cemaluddin Hüseyin b. Hibetullah. er-Rukbetu's-Sûdâvî olarak bilinir. İkinci Müfid'in öğrencisidir.⁴⁰
- (33.) Şeyh İlyas b. Hişam el-Cezâirî. İkinci Müfid'in öğrencisidir.
- (34.) Şeyh Arabî b. Musâfir. Şeyh İlyas'ın öğrencisidir.⁴¹
- (35.) Muhammed b. İdris (ö. 598/1201). Şeyh Ebu Ca'fer et-Tûsî'nin kızının oğludur.

³³ Muhammed b. Hasan b. Hamza el-Ca'ferî'dir. Hasan olan babasının ismi burada sehven Hüseyin olarak yazılmıştır. Ebu Ali olarak bilinir. Şeyh Müfid'in halifesi ve öğrencisidir. Mütেকellim ve fakihdir. 463/1070 yılında vefat etmiştir. Bkz. Necâşî, s. 404; Hillî, s. 270; Erdebilî, I, 91.

³⁴ İsminin doğrusu Abdulaziz b. Nahrîr b. Abdulaziz b. Berrâc'tır. Kaynaklarda Bahr yerine Nahrir yazılmaktadır. Murtaza'nın soyundandır. İbn Berrâc olarak bilinir. Künyesi Ebu'l-Kasım'dır. Usul ve Furu' hakkında eserleri vardır. Tarablus'ta kadılık yapmasından dolayı kendisine el-Kâdî lakabı da verilmiştir. Pek çok eseri vardır. bkz. Râzî, Ebu'l-Hasan Ali b. Ubeydillah b. Bâbeveyh (V/XI. Asır), *el-Fihrist*, thk. Abdulaziz et-Tabatabâî, Beyrut 1986, s. 107; Erdebilî, I, 460.

³⁵ Esas metinde babası Muhammed'e değil dedesine nispet edilmiştir. 'İmâduddin, ve Ebu's-Samsâm olarak tanınır. Murtaza'dan rivayetleri vardır. Bkz. Râzî, s. 157; Erdebilî, I, 314.

³⁶ Fakihdir. Bkz. Meclisî, Muhammed Bâkır (1110/1697), *Bihârû'l-Envâr*, thk. heyet, Beyrut 1404, CV, 52.

³⁷ VI. asır ulaması içinde zikredilmesi gerekirken metinde V. asır uleması arasında zikredilmiştir.

³⁸ Eminüddin Ebu Ali Fadl b. Hasan b. Fadl et-Tabersî. Sikadır. Mezhebin seçkin alimlerindendir. Tefsir ilmi ile ilgili olanlar dahil pek çok eseri vardır. Tibyan ve 'ilâmu'l-Vera bunlardan iki tanesidir. Bkz. Râzî, s. 144-45; Erdebilî, II, 4-5.

³⁹ VI. asır ulaması içinde zikredilmesi gerekirken V. asır uleması arasında zikredilmiştir. Ebu'l-Hasan Said b. Hibetullah b. Hasan, Kutbuddin er-Râvendî. Sikadır. Fakihdir. Pek çok eseri vardır. Bkz. Râzî, s. 87-89; Erdebilî, I, 364.

⁴⁰ Rivayetleri makbuldur. Fakihdir. Ebu Ali et-Tûsî'den rivayetleri vardır. Bkz. Râzî, s. 52; Erdebilî, I, 258.

⁴¹ Rivayetleri makbuldur. Fakihdir. Bkz. Râzî, s. 136; Erdebilî, I, 537.

- (36.) Hasan b. Ali et-Tabersî ve oğlu Fadl b. Hasan.
(37.) Şeyh Şâzân b. Cebrail el-Kummî.⁴²
(38.) Şeyh Ebu'l-Kasım 'Îmâd et-Tabersî. Şeyh Şâzân b. Cebrail'in hocası ve İkinci Müfid'in öğrencisidir.
(39.) Muhammed (b. Ali) b. Şehrâşûb el-Mâzenderânî (ö. 589 /1193).⁴³
(40.) Seyyid Hamza b. Ebî Sâlim Ali b. Zühre el-Halebî (ö. 585/1189).⁴⁴
(41.) Seyyid Muhyiddin [Muhammed b.] Abdillâh b. Zühre el-Halebî.
(42.) Seyyid Abdullâh b. Zühre (ö. 599/1202).
(43.) Şeyh Burhanuddin Muhammed b. Muhammed b. Ali el-Kazvînî. Re'ye yerleşmiştir.

DÖRDÜNCÜ TABAKA: 600/1203-700/1300 YILLARI ARASINDA VEFAT EDENLER

- (44.) Şeyh Sedidüddin Yusuf. Allame (Hilli)'nin babasıdır.⁴⁵
(45.) Seyyid Radiyuddin Ali b. Tâvus (ö. 664/1265).⁴⁶
(46.) Nasıruddin Muhammed et-Tûsî. 672/1273 senesinde Bağdat'ta vefat etmiştir.
(47.) Seyyid Şihâbuddin Ahmed (ö. 673/1274). Seksen iki ciltlik kitap yazmıştır.
(48.) Şeyh Ebu'l-Kasım (ö. 676/1277). Muhakkik lakabıyla bilinir.
(49.) Seyyid Gıyasuddin Abdulkerim b. Şihabuddin Ahmed b. Tâvus (ö. 693/1293). *Ferhetu'l-Gurri*'nin müellifidir.
(50.) Seyyid Muhyiddin Muhammed b. Abdillâh b. Zühre. Muhammed b. Şehrâşûb'un öğrencisidir.⁴⁷

⁴² Fakihdir. Fikhî meseleler ile ilgili eserleri vardır. Bkz. Şehîdu's-Sâni Zeynuddin Ali b. Ahmed (966/1558), *Keşfu'r-Reybe an Ahkâmî'l-Gaybe*, trz. 1390, s. 83; el-Muhaddis en-Nuri, *el-Müstedrek*, (1320/1902-03), Kum 1408, I, 71.

⁴³ İsmiinin doğrusu Muhammed b. Ali b. Şehrâşûb'tur. Fakih ve şairdir. Kendi döneminin mezhep lideridir. Bkz. Erdebilî, II, 155.

⁴⁴ Ebu'l-Mekârim el-Hüseynî. Bkz. Meclisî, I, 20.

⁴⁵ Yusuf b. Ali b. Mutahhar el-Hilli. Bkz. Tahrânî, VII, 209.

⁴⁶ Kendisine nispet edilen eserlerden fıkha dair eserlerinin mevcut olduğu anlaşılmaktadır. Bağdat'ta on beş yıl kadar kaldıktan sonra Hille'ye gitmiş, Moğollar döneminde Bağdat'a geri dönmüş ve bu dönemde seyid olması hasebiyle ailenin nakiplik görevini üstlenmiştir. Bkz. Meclisî, CII, 128; CIV, 44.

⁴⁷ Yahya b. Ahmed b. Said, Muhakkik el-Hilli ile Ali b. Musa b. Tâvus'un hocalarındadır. Hayatı için bkz. Bkz. Tahrânî, VII, 160-61

- (51.) Şeyh Tâcuddin Hasan. İbn Zühre'nin öğrencisi ve Muhakkik (Hillî)'in hocasıdır.
- (52.) Şeyh Kemaluddin Mîsem b. Ali b. Mîsem el-Bahrânî (ö. 679/1280). Nehcu'l-Belâğa'yı şerhetmiştir.
- (53.) Seyyid Ahmed b. Yusuf b. Ahmed el-'Arîdî. Burhanuddin Muhammed el-Kazvînî'nin öğrencisidir.⁴⁸

BEŞİNCİ TABAKA: 700/1300-800/1397 YILLARI ARASINDA VEFAT EDENLER

- (54.) Şeyh Cemaluddin Hasan b. Yusuf b. el-Mutahhar el-Hillî (ö. 726/1325). Allâme lakabıyla bilinir.⁴⁹
- (55.) Seyyid 'Amiduddin Abdulmuttalib b. el-A'rec (ö. 754/1353). Allâme'nin kızının oğludur.
- (56.) Şeyh Fahraddin b. Allâme (ö. 771/1369).
- (57.) Şeyh Muhammed b. Mekkî (ö. 786/1384). Şehîdu'l-Evvel lakabıyla bilinir.⁵⁰
- (58.) Kutbuddin er-Râzî (ö. 776/1374). *Şerhu'l-Matâli vel-Muhâkemat*'ın müellifidir.
- (59.) Seyyid Ahmed b. Zühre el-Halebî.

ALTINCI TABAKA: 800/1397-900/1494 YILLARI ARASINDA VEFAT EDENLER

- (60.) Şeyh Ebû Abdillâh el-Mikdâd (ö. 826/1422). *el-Kenz ve et-Tenkîh* (adlı eserler)'in müellifidir.⁵¹
- (61.) Şeyh Muflih b. Hüseyin es-Saymirî. *Şerhu's-Şerayî*'in müellifidir.⁵²
- (62.) Şeyh Ali b. Hilal el-Cezâirî.
- (63.) Şeyh Şihabuddin Ahmed b. Fehd el-Hillî (ö. 841/1437). İbn Fehd olarak bilinir. *el-Muhezzeb*'in müellifidir.⁵³

⁴⁸ Ahmed b. Yusuf b. Ahmed el-'Arîdî el-Alevî el-Hüseynî, Allame Hillî'nin babası Yusuf b. Ali b. Mutahhar el-Hillî'nin hocalarındandır. Bkz. Tahrânî, VII, 14-15.

⁴⁹ Ebu Mansûr Allame Hasan b. Yusuf b. Ali b. Mutahhar el-Hillî. Bkz. Erdebilî, I, 230.

⁵⁰ Ölüm tarihi asıl metinde 687/1288 olarak verilmiştir. Ancak gerçek ölüm tarihi 786/1384'tür.

⁵¹ Şerîfuddin Ebu Abdullah Mikdad b. Abdillâh b. Muhammed b. Hüseyin Hillî. Bkz. Tahrânî, IX, 138-39.

⁵² Adı Muhlîf b. Hasan b. Reşîd (Râşid) b. Salah es-Saymirî şeklinde olmalıdır. Ahmed b. Fehd'in öğrencisidir. Yazdığı şerhin tam ismi *Gayetu'l-Meram fî Şerhi Şerâi'l-İslam*'dır. İmamları öven ve düşmanlarını kötüleyen Arapça ve Farsça pek çok şiir yazmıştır. Bkz. Tahrânî, IX, 137-38.

- (64.) Şeyh Cemaluddin Hasan b. Hüseyin b. el-Matar el-Cezâirî. İbnu'l-Matar ismiyle bilinir. İbn Fehd'in öğrencisidir.
- (65.) Şeyh 'İzz (Şeref)iddin Hasan b. Abdulkерim el-Fettâl (ö. 870/1465). İbnu'l-Matar [el-Hayy]'ın öğrencisidir.⁵⁴

YEDİNCİ TABAKA: 900/1494 YILINDAN SONRA VEFAT EDENLER

- (66.) Şeyh Nureddin Ali b. Abdi'l-Âlî (ö. 940/1533). Şeyh Zeynuddin'in hocasıdır.
- (67.) Şeyh Muhammed Lahsâvî (ö. 901/1495). İbn Ebi Cumhûr ismiyle bilinir.
- (68.) Şeyh Hasan b. Ca'fer el-Âli (ö. 936/1529).
- (69.) Şeyh Hüseyin b. Muflih el-Bahrânî (ö. 933/1526).
- (70.) Şeyh Ali b. Abdi'l-Âl el-Mîsî (ö. 940/1533).
- (71.) Şeyh İbrahim el-Katîfî (ö. 933/1526).⁵⁵
- (72.) Şeyh Zeynuddin b. Ali. 911/1505 senesinde doğmuş, 965/1557 senesinde vefat etmiştir.

⁵³ Tahrânî, Cemaluddin Ebu'l-Abbas Ahmed b. Muhammed b. Fehd şeklinde vermektedir. 757/1356 senesinde doğmuştur. Bkz. Tahrânî, IX, 9.

⁵⁴ Tahrânî bu alimi, Cemaluddin olarak isimlendirir. Şehid el-Fettâl el-Fârisî'nin soyundandır. Tahrânî, IX, 37.

⁵⁵ Husâmuddin b. Süleyman. Fıkıh ve fırkalar üzerine eserleri vardır. Bkz. Tahrânî, X, 4-5.